

การใช้ประโยชน์ที่ดินในระบบเกษตร

(วิถีดั้งเดิมที่กำลังกลับมา)

*นายบรรณา เรืองชัย

ระบบวนเกษตร เป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน ก่อสร้างคือ มีการปลูกพืชเกษตรควบคู่กับไม้ป่า หรืออาจจะเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้พืชที่ปลูกด้วยกันอาจเอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ในการดำเนินการอาจจะปลูกทั้งพืชเกษตรและไม้ป่าผสมผสานกันไป หรือแบ่งพื้นที่ในการปลูกและอาจเลี้ยงสัตว์ด้วยกันได้

ความจริงแล้วบริบูรณ์ของเราได้ใช้ประโยชน์ที่ดินในระบบเกษตรมาอย่างยาวนาน เช่น ในภาคใต้หากเราไปดูสวนโบราณจะพบว่ามีการปลูกพืชผักหลากหลายชนิดผสมผสานกัน(สวนพ่อเฒ่า, สวนสมรرم) มิได้ปลูกเป็นแถวเป็นแนวย่างในปัจจุบัน พืชที่ปลูกก็มีหลากหลาย เช่น มะพร้าว หมาก ทุเรียนบ้าน เงาะ ลงสาด มะมุด ไผ่ตง มีพากไม้ป่าแซมกระจาดอยู่ในสวน เช่นเดียวกัน ตระเคียงทอง ฯลฯ พืชชั้นล่างส่วนใหญ่เป็นพืชผักกินได้ สมุนไพร เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ ขมิ้น กระชาย ผักเหลียง ผักภูมิ

อย่างไรก็ตามสภาพสวนโบราณ(สวนพ่อเฒ่า, สวนสมรرم) นับวันจะหาดูได้ยาก เนื่องจาก การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันจะมุ่งเน้นเรื่อง การค้าเชิงธุรกิจมากกว่าทำสวนแบบพออยู่พอกิน ลักษณะที่จะปลูกพืชเชิงเดียว เพื่อการค้าเป็นหลัก เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน หากเป็นสวนผลไม้ก็เป็นสวนผลไม้ชนิดเดียว อย่างเช่น ทุเรียน มีการฉีดสารเคมีต่างๆ เพื่อให้ติดดอกออกผลตามฤดูกาล อย่างไรก็ตามหากเราพิจารณาดีๆ จะพบว่าการปลูกพืชเชิงเดียวโดยเน้นเชิง การค้าเป็นหลัก จะต้องลงทุนสูง มีการเสียเงินเรื่องของราคาสินค้าที่พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนด ดังนั้นหากเราสามารถป้องกันความเสี่ยงของตัวเองได้เราก็ควรทำ ในที่นี้จะขอเสนอรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในระบบเกษตรแบบประยุกต์ที่เรียกว่า **วนเกษตรวิถีไทย**

วนเกษตรวิถีไทย

วน หมายถึง ป่า, ป่าไม้

เกษตร หมายถึง การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยการเพาะปลูก และการลี้ยงสัตว์
วิถีไทย หมายถึง การดำรงชีวิตของคนไทยในสมัยโบราณ

* หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ 12(สุราษฎร์ธานี) สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้
โทร. 08 1537 2646

วนเกษตรวิถีไทย

หมายถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยการปลูกไม้ป่าร่วมกับพืชเกษตร และหรือเลี้ยงสัตว์ร่วมด้วยซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเกษตรของคนไทยในอดีต

ปัญหาของภาคเกษตรในปัจจุบัน

ในปัจจุบันเป็นยุคทุนนิยม การทำการเกษตรจึงเน้นในเรื่องเศรษฐกิจ มองตัวเงินเป็นหลัก ทำให้ส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดียว เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และมักปลูกเต็มพื้นที่ ซึ่งแตกต่างกับการเกษตรในอดีตซึ่งทำแบบพออยู่พอกิน เป็นการเกษตรแบบผสมผสานคือ ปลูกพืชผักหลายชนิดลงในที่ดินแปลงเดียวกัน ทำให้มีพืชพรรณหลากหลาย มีพืชอาหารไว้บริโภค และพืชต่างๆ จะมีการเก็บกู้ลซึ่งกันและกัน แต่เกษตรเชิงเดียวเน้นปลูกพืชชนิดเดียว ใช้ปุ๋ยเคมีเป็นหลัก มุ่งการค้ามากกว่าการบริโภคในครัวเรือน

ปัญหาที่เกิดจากการทำการเกษตรเชิงเดียว

1. ต้นทุนในการผลิตสูง
2. ดินเสื่อมสภาพเร็ว
3. ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(พืชพรรณ-สัตว์-สิ่งมีชีวิตในดิน-ดินสิ่นทรีย์ในดิน)
4. ราคាភลผลิตไม่แน่นอน/ไม่มีโครงสร้างราคา
5. ไม่มีความหลากหลายทางชีวภาพ/ความเสี่ยงที่จะเป็นโรคมาก
6. สิ่งมีชีวิตหลายชนิดอาจสูญพันธุ์ ทำให้ระบบนิเวศน์เสียสมดุล
7. เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เพราะมีการใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลงจำนวนมาก

เราจะทำอย่างไร

เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม เราจึงควรปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย ขณะเดียวกันก็ยังคงให้ชีวิถีดั้งเดิม และความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้น วนเกษตรวิถีไทยจึงเป็นวิถีที่เหมาะสมกับยุคสมัย กล่าวคือ เราเอาที่ดินประมาณ 10-20 เบอร์เซ็นต์ มาดำเนินการในลักษณะ วนเกษตรวิถีไทย ส่วนนี้จะเป็นที่อยู่อาศัยและปลูกพืชผักในลักษณะผสมผสานให้มีความหลากหลายโดยมีทั้งไม้ป่า ไม้ผล พืชผักกินได้ พืชสมุนไพร รวมตลอดถึงสระน้ำ บ่อปลา และที่เลี้ยงสัตว์สำหรับการบริโภคในครัวเรือน

ตัวอย่างไม่ป่าที่ควรปฏิบัติในสวน

เดี่ยม, นาคบุด(บุนนาค), กันเกรา, ตะเคียนทอง, ยางนา, กะถินเทพฯ, มะขอกกานี จำปา ฯลฯ ทั้งนี้ให้สังเกตพืชพรรณดังเดิมในห้องที่ หากมีไม้ชนิดใดอยู่มาก แสดงว่าบริเวณนั้น เหมาะสมสำหรับพืชชนิดนั้นๆ

ตัวอย่างไม่ผล – ไม่กินได้

สะตอ, เหรียง, เนียง, ทำมัง, มันปู, หว้า, สะเดา, ทุเรียน, มังคุด, ลองกอง, ลางสาด, มะพร้าว, มะนาว, มะกรูด, ไฝชนิดต่างๆ ขนุน, ละมุด, มะมุด, มะปริง, มะปราง, มะยองซิด ฯลฯ

ไม่พื้นล่าง

สมุนไพรต่างๆ เช่น ชิง, ชา, ตะโครร, ขมิ้น, กะเพรา, ໂ开荒ພາ, ใบรา, พริก, มะเขือ, กระชาย, ผักเหลียง, ผักภูมิ, กลวย, ย่านาง, ส้มป่อย, ชะอม, ผักบุ้ง, ผักชี ฯลฯ

รวมเกษตรวิถีไทยดีอย่างไร

1. ทำให้เรามีพืชผักที่มั่นใจได้ว่าปลอดสารพิษ ไว้บริโภค ไม่ใช่จะเป็นผลไม้ หรือผักสวนครัวส่งผลดีต่อสุขภาพ

2. เรายังคงมีรายได้จากการปลูกตามปกติ จากปลาส้มน้ำมัน ยางพารา มะพร้าว หรือพืชอื่นๆ ที่เป็นพืชหลักในพื้นที่ 80 เปอร์เซ็นต์ที่จัดสรรไว้

3. มีความหลากหลายทางชีวภาพในบริเวณสวน และพื้นที่ข้างบ้าน ทำให้อากาศเย็น สบาย ไม่ร้อนในฤดูร้อน และอาจมีสัตว์จำพวก นก กระรอก เข้ามาอยู่อาศัยทำให้มีความรื่นรมย์เป็น ธรรมชาติ

4. ลดการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี เนื่องจากการปลูกพืชแบบสมดسان พืชต่างๆ จะมี การพึ่งพาเกือกุลกันโดยธรรมชาติ

5. เป็นการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดา

เริ่มต้นทันที ช่วยปลูกต้นไม้ ช่วยลดสภาพโลกร้อน

ช่วยตัวเอง ช่วยสังคม และช่วยประเทศไทย